

Status morfologiczny leksemów ksenojapońskich (*gairaigo*) we współczesnej japońszczyźnie

1. Pojęcie i granice kategorii wyrazów ksenojapońskich wobec pozostałych kategorii

Skoro przedmiotem pracy jest kategoria wyrazów ksenojapońskich, to dla jej opisu i ścisłego zdefiniowania konieczne jest na wstępie ścisłe wytyczenie granic między nią a pozostałymi kategoriami leksykalnymi.

W słownictwie współczesnego języka japońskiego tradycyjnie wyróżnia się trzy warstwy leksykalne, stosując jako podstawę klasyfikacji przede wszystkim kryteria diachroniczne:

- (1) wyrazy tzw. rdzennie japońskie – *wago*,
- (2) wyrazy sinojapońskie – *kango*,
- (3) wyrazy ksenojapońskie – *gairaigo*.

1.1. Wyrazy tzw. rdzennie japońskie – jap. 和語 *wago* (dawniej zapisywano to również znakami 倭語). Termin ten oznacza dosłownie ‘wyrazy japońskie’. Inaczej są określane jako 大和言葉 (lub 和言) *yamato-kotoba* dosł. ‘wyrazy Yamato (tradycyjna nazwa Japonii)’ bądź też (国語の) 固有語 (*kokugo no koyūgo*) ‘wyrazy rodzime języka krajowego (tj. japońskiego)’. Terminem przeciwstawiającym tę grupę słownictwa słownictwu zapożyczonemu, to jest kategoriom *kango* i *gairaigo* łącznie, jest też termin 土着語彙 *dochaku goi* dosł. ‘słownictwo rodzime, pierwotne’.

Kategoria leksykalna *wago* to słownictwo rodzime, odziedziczone z dawniejszych etapów rozwoju języka. Można je również określić jako zasób tych wyrazów, których etymologia nie jest jasna, bądź też tych, których obcego pochodzenia jak dotąd udowodnić się nie udało.

Dyskusyjny jest bowiem status pewnej liczby całkowicie zasymilowanych i nie postrzeganych jako obce zapożyczeń chińskich sprzed VI wieku n.e., do których należą np.:

錢 <i>zeni</i>	‘pieniądz’	馬 <i>uma</i>	‘koń’
梅 <i>ume</i>	‘śliwka’	文 <i>fumi</i>	‘list’
麦 <i>mugi</i>	‘jęczmień; pszenica’		
鬼 <i>oni</i>	‘demon’	(≦ 隠 <i>on(i)</i>)	‘ukryty, niewidoczny’)

Japońska tradycja językoznawcza klasyfikuje je zwykle jako wyrazy *wago* (Uno 1994: 117), znacznie rzadziej jako *kango* (Kokugogakkai 1980: 84)¹. Argumentem na rzecz zaklasyfikowania ich do kategorii *wago* może być przyjęcie kryteriów synchronicznych, gdyż wyrazy te we współczesnym języku japońskim wykazują własności typowych elementów *wago*, nie są ponadto przez użytkowników postrzegane jako elementy obce. Przeciwnko takiej klasyfikacji przemawiają zaś wyłącznie względy natury diachronicznej.

Wyrazy kategorii *wago* są zazwyczaj zapisywane ideogramami kanji² (w tym pewną liczbą znaków utworzonych w samej Japonii, tzw. 国字 *kokuji* ‘znaki krajowe (tj. japońskie)’³) i/lub sylabicznym pismem hiragana, znacznie rzadziej sylabicznym pismem katakana (por. niżej 1.3).

Wyrazy kategorii *wago* stanowią, według różnych statystyk, od 36,7% (Shibatani 1990: 143) przez 38,8% (Ishiwata 1985: 17) po 35,9% czy 35,3–38,8% (Ishino 1977: 205)⁴.

Należy zaznaczyć, że system gramatyczny *wago* stanowi wobec kategorii *kango* i *gairaigo* system nadrzędny. Do niego bowiem należą wszystkie partykuły, czasowniki i przymiotniki, które dopiero pozwalają na użycie w tekście japońskim wyrazów z kategorii *kango* czy *gairaigo*.

1.2. Wyrazy sinojapońskie – jap. 漢語 *kango*. Są to – diachronicznie rzecz biorąc – wyrazy zapożyczone z języka chińskiego w różnych okresach i z różnych jego dialektów, jak również wyrazy zapożyczone z innych języków za pośrednictwem języka chińskiego lub też samego podsystemu *kango* wspólnego dla kilku języków Azji Południowo-Wschodniej. Termin *kango* oznacza dosłownie ‘wyrazy chińskie, wyrazy [języka] Hanów’.

Kontakt Japończyków z kulturą i językiem chińskim datuje się najprawdopodobniej już od około I wieku n.e.⁵, lecz masowy napływ zapożyczeń chińskich rozpoczął się dopiero w 594 roku, kiedy to oficjalnie przyjęto buddyzm i zaczęto świadomie wprowadzać chińskie wzorce kulturowe w wielu dziedzinach życia. Wpływy chińskie trwały z różnym nasileniem po początek XVII wieku, a od końca XIX wieku zastąpiły je intensywne wpływy zachodnie.

Współcześnie wyrazy sinojapońskie zapisywane są ideogramami kanji⁶ zgodnie z oryginalnym zapisem w (klasycznym) języku chińskim, przy czym zapis

¹ Wyrazów, co do których istnieją przypuszczenia o pochodzeniu chińskim, jest więcej. W 1926 roku Bernhard Karlgren opublikował sporą listę tego typu leksemów, obejmującą również takie wyrazy jak 塩 *shio* ‘sól’, 研 *to* ‘polerować’, 夏 *natsu* ‘lato’ czy 蚕 *kaiko* ‘jedwabnik’.

² Odczyt ideogramów chińskich w formie rdzennie japońskiej nosi nazwę 訓読み *kun’yomi* bądź *kundoku*.

³ Są to takie ideogramy, jak np. 働 *hataraku* ‘pracować’, 辻 *tsuji* ‘rozstajne drogi’, 込む *komu* ‘tłoczyć się’ czy 搾 *shiboru* ‘ścisnąć’.

⁴ Badania przeprowadzane w różnym czasie i na różnych rodzajach tekstów.

⁵ Zapis w kronice chińskiej z 57 roku n.e. o daninie od państwa na północy Kiusiu (Loveday 1996: 29); złota pieczęć pochodzenia chińskiego z około I w. n.e. (Kokugogakkai 1980: 184)

⁶ Odczyt ideogramów chińskich w formie sinojapońskiej nosi nazwę 音読み *on’yomi* lub *ondoku*.

alternatywny za pomocą hiragany zawsze jest możliwy. Należy jednak dodać, że reformy postaci graficznej ideogramów przeprowadzone po II wojnie światowej niezależnie w Japonii i ChRL spowodowały dywersyfikację postaci graficznej wielu znaków. Stąd powstała sytuacja, w której identyczny pierwotnie znak oznaczający jeden i ten sam morfem kategorii *kango* może mieć trzy różne postaci graficzne: używaną na terenie ChRL, używaną w Japonii i tradycyjną, w użyciu na Tajwanie i w Korei Południowej.

Kategoria *kango* charakteryzuje się wysokim stopniem wewnętrznej spoistości. Mimo to w obrębie tej kategorii można wyróżnić takie elementy jak:

- a) wyrazy niezapóżycone bezpośrednio z języka chińskiego, lecz utworzone w obrębie języka japońskiego przy użyciu morfemów sinojapońskich, takie jak np.

科学 <i>kagaku</i>	‘nauka’	立腹 <i>rippuku</i>	‘zdenerwowanie’
火事 <i>kaji</i>	‘pożar’	返事 <i>henji</i>	‘odpowiedź’
弁護士 <i>bengoshi</i>	‘adwokat’		
経済 <i>keizai</i>	‘ekonomia; gospodarka’		

でございます *de gozaimasu* wywyższające honoryfikatywnie ‘być’⁷ (zob. Kokugogakkai 1980: 184, Matsumura 1996: 266, Kindaichi 1991: 51, Miller 1967: 245)

- b) reprezentacje fonetyczne wielu wyrazów wobec języka chińskiego obcych (głównie pochodzenia sanskryckiego) w znakach ideograficznych i w takiej postaci zapóżycone przez język japoński, np.:

仏 <i>butsu</i>	oraz 仏陀 <i>budda</i> lub <i>butsuda</i>	‘Budda’
袈裟 <i>kesa</i>	strój duchownych buddyjskich	
卒塔婆 <i>sotōba</i>	‘stupa’	
瑠璃 <i>ruri</i>	‘lapis lazuli, lazuryt’	
葡萄 <i>budō</i>	‘winogrona’	

(zob. Kokugogakkai 1980: 184, Miller 1967: 246)

Z zagadnieniem tym wiąże się ściśle pewna istotna funkcja podsystemu *kan-go*, a mianowicie funkcja pośrednika w zakresie zapóżyczania i funkcjonowania elementów z takich języków jak współczesny chiński, koreański i wietnamski w języku japońskim (współsystemowość językowa języków Azji Południowo-Wschodniej, zob. Huszcza 1993).

Istnieją rozbieżności co do leksykologicznej klasyfikacji wyrazów zapóżyczonych z języka chińskiego w okresie współczesnym, na podstawie fonetycznego

⁷ Wyraz ten jest tworem hybrydalnym sinojapońsko-japońskim.

brzmienia, nie zaś zapisu ideograficznego. Jest to nieliczna stosunkowo grupa wyrazów, jak np.:

Wyraz japoński	Wymowa chińska	Zapis ideograficzny	Znaczenie	Postać potencjalna, zgodna z brzmieniem utrwalonych w języku japońskim morfemów sinojapońskich
メンツ <i>mentsu</i>	mian zi	面子	‘honor, godność’	* <i>menshi</i>
パイ <i>pai</i>	pai	牌	‘kostka, szton w grze <i>mahjong</i> ’	* <i>hai</i>
ラーメン <i>rāmen</i>	lao mian	老麵	potrawa z makaronu i bulionu	* <i>rōmen</i>
ギョーザ <i>gyōza</i>	jiao zi	餃子	rodzaj pierogów	* <i>kōshi</i>

Wyrazy takie bywają zaliczane do kategorii *kango* (Kokugogakkai 1980: 184) lub do kategorii *gairaigo* (Uno 1994: 117). Z uwagi na to, że o ich postaci fonetycznej nie decyduje pośrednictwo podsystemu *kango* i utrwalonych w świadomości językowej Japończyków reguł odczytywania znaków ideograficznych, lecz wymowa, wydaje się, że można uważać wyrazy te za element kategorii *gairaigo*.

W kategorii *kango* można wyróżnić trzy warstwy morfemów odznaczające się różną wymową, diachronicznie będących wyrazami zapożyczonymi w różnych okresach historycznych:

- a) morfemy 呉音 *goon* – oparte na wymowie chińskiej z okresu Sześciu Dynastii, z okresu od IV do końca VI wieku n.e., np.:

下 *ge* ‘poniżej’
 行 *gyō* ‘iść; wprowadzać w życie’
 (老若) 男女 (*rōnyaku*) *nannyo* ‘(starzy i młodzi,) mężczyźni i kobiety’

- b) morfemy 漢音 *kan'on* – oparte na wymowie chińskiej z okresu panowania północnej dynastii Tang, pochodzące z okresu od VII do VIII wieku. Wymowa *kan'on* w dużej części wyparła wymowę *goon*, np.:

下 *ka* jak wyżej
 行 *kō* jak wyżej
 男女 *danjo* jak wyżej

- c) morfemy 唐音 *tōon* (lub 唐床音 *tōsōon*) – oparte na wymowie chińskiej z panowania dynastii Sung z XIII i XIV wieku, np.:

下 *a* jak wyżej

行 *an* jak wyżej

(Loveday 1986: 40–41, Kokugogakkai 1980: 184–186)

Kategoria *kango* charakteryzuje się daleko posuniętą autonomią gramatyczną, tworząc w zasadzie odrębny podsystem gramatyczny i słowotwórczy z własnym zasobem reguł (zob. Huszcza 1985, 1993, 1998: 194).

Według badań Państwowego Instytutu Języka Japońskiego (Kokuritsu Kokugo Kenkyūjo), przeprowadzanych w 1964 roku, wyrazy kategorii *kango* stanowią 48% współczesnego zasobu słownictwa japońskiego.

1.3. Wyrazy ksenojapońskie – 外来語 *gairaigo*. Termin *gairaigo* oznacza dosłownie ‘wyrazy, które przyszły z zewnątrz’⁸. Istnieje również termin 借用語 *shakuyōgo* dosł. ‘wyrazy zapożyczone’. Obejmować on jednak może w szerszym znaczeniu wszelkie wyrazy zapożyczone w języku japońskim, a więc również wyrazy *kango*. Rzadziej spotykane określenia *gairaigo* to: 伝来語 *denraigo*, dosł. ‘wyrazy przekazane, sprowadzone’ czy 移入語 *inyūgo* ‘wyrazy sprowadzone, importowane’. Warto zauważyć, że przed okresem Meiji (1868–1912) funkcjonowało określenie 蛮語 *bango* dosł. ‘wyrazy barbarzyńskie’, a później 舶来語 *haku-raigo* ‘wyrazy importowane’ (Loveday 1996: 48). Niekiedy spotkać się można również z terminem カタカナ語 *katakanago* ‘wyrazy [zapisane] katakana’. Nie jest on oczywiście ścisły w sensie synonimu *gairaigo*, ponieważ, jak zobaczymy dalej, utożsamienie wyrazów ksenojapońskich z wszelkimi leksemami zapisanymi katakana jest wprawdzie w większości przypadków poprawne, ale nie można stawiać znaku równości między nimi. Przyjęcie terminu *katakanago* za obowiązujący mogłoby jednak być użytecznym punktem wyjścia do spojrzenia na leksykę japońską ze ściśle synchronicznego punktu widzenia.

W stosunku do terminu „wyrazy ksenojapońskie” można wysunąć zarzut nieścisłości, ponieważ oznacza on w gruncie rzeczy ‘wyrazy obce dla japońskiego’ (gr. ξένος ‘obcy’), co mogłoby sugerować objęcie również pożyczek chińskich. Jego zaletą jest jednak dokładna odpowiedniość wobec japońskiego terminu *gairaigo* – oba akcentują większą względną obcość wyrazów ksenojapońskich dla użytkownika japońskiego niż wyrazów kategorii *kango*. Wyraźnie odczuwana obcość kategorii *gairaigo* jest bowiem jedną z jej istotnych cech (zob. Loveday 1996: 48). Ze względu na przeważający i ciągle rosnący udział słownictwa pochodzenia angielskiego w tej kategorii postuluje się niekiedy określenie jej mianem słownictwa *anglojapońskiego* (Huszcza i in. 2003: 125 i nast.). Termin ten, utworzony na wzór terminu „sinojapoński”, jest o tyle trafny, że podkreśla szczególny status języka angielskiego we współczesnym języku japońskim oraz jego pośrednictwo

⁸ Tak są zresztą definiowane w większości źródeł japońskich, w tym w publikacjach o charakterze naukowym, które wydają się nie dostrzegać nieścisłości takiej „definicji”.

w przyjmowaniu przez japońszczyznę zapożyczeń z innych języków (podobnie jak ongiś język klasycznochiński)⁹, jednakże może sugerować brak w tej kategorii leksykalnej elementów genetycznie innych niż angielskie.

Z tych powodów w pracy zostały przyjęte dwa terminy: „wyrazy ksenojapońskie” równolegle obok terminu oryginalnego *gairaigo*.

Do wyrazów ksenojapońskich należy zaliczyć – na podobnej zasadzie jak w przypadku kategorii *kango* (zob. wyżej 1.2) – również wyrazy niezapożyczone bezpośrednio z języka angielskiego czy innych języków europejskich, lecz utworzone w obrębie języka japońskiego przy użyciu morfemów ksenojapońskich, np.:

シャベルカー <i>shaberukā</i>	‘koparka’
マイカー <i>maikā</i>	‘samochód prywatny’
オールドミス <i>orudo misu</i>	‘stara panna’
バックミラー <i>bakku mirā</i>	‘lusterko wsteczne’
ノーミス <i>nōmisu</i>	‘bezbłędny’
フリーター <i>furītā</i>	‘osoba utrzymująca się z zajęć dorywczych’
テーマソング <i>tēma songu</i>	‘motyw muzyczny (np. serialu)’

Elementy takie są w terminologii japońskiej nazywane 和製英語 *wasei-eigo* ‘angielski stworzony w Japonii’ (zob. Yazaki 1969: 196 i nast., Ogawa 1963: 53 i nast., Shibatani 1990: 150–151, Loveday 1996: *passim*, Park 1986: 40–72, Baršaj 1995: 56–70, Ishino 1977: 223–226).

W źródłach japońskich istnieje wiele rozbieżności co do rozumienia kategorii *gairaigo*. W *Wielkim słowniku języka japońskiego*¹⁰ hasło *gairaigo* zdefiniowane jest w następujący sposób:

Wyraz zapożyczony do danego języka z języka obcego i używany bez większych zmian znaczeniowych w stosunku do oryginału. W przypadku języka japońskiego w szerszym sensie termin ten obejmuje również niekiedy kategorię *kango*, lecz zwykle używa się go na oznaczenie wyrazów, które przyszły z różnych krajów Europy i Ameryki głównie po okresie Muromachi¹¹.

⁹ We współczesnym języku japońskim to właśnie angielszczyzna jest pośrednikiem w dokonywaniu zapożyczeń z innych języków spoza obszaru Azji Południowo-Wschodniej (dotyczy to głównie nazw własnych), co wyraziście obrazują np.:

ポーランド <i>pōrando</i>	≤ Poland	‘Polska’
ハンガリー <i>hangarī</i>	≤ Hungary	‘Węgry’ (por. węg. <i>Magyarország</i>)
ワレサ <i>waresa</i>	≤ Walesa	‘Wałęsa’

¹⁰ *Nihon kokugo daijiten*, 1992, t. 11, Tōkyō: Shōgakukan. [「日本国語大辞典」 小学館]

¹¹ Okres w historii Japonii w latach 1392–1573 (przyj. BTW).

Definicja ta wspomina również o objęciu terminem *gairaigo* współczesnych zapożyczeń chińskich, zjawisk typu *wasei-eigo* oraz wyłączeniu z niej zapożyczeń sanskryckich, które dotarły do Japonii za pośrednictwem chińskim.

Słownik *Gairaigo no gogen* (przedmowa, s. iv) definiuje kategorię *gairaigo* w następujący sposób:

Gairaigo to wyrazy, które weszły do języka japońskiego z innego języka. Ponieważ tak zwane *kango* również przyszły z Chin, powinno się je nazywać *gairaigo*, lecz zwyczajowo nie włącza się ich w tę kategorię. W Japonii zazwyczaj mianem *gairaigo* określa się wyrazy, które weszły do języka japońskiego głównie z różnych języków europejskich.

Z kolei słownik *Kōjien* podaje następującą, najzwięźlejszą definicję *gairaigo*:

Wyrazy, będące wyrazami obcymi, które poczynają być używane jako wyrazy języka japońskiego. W wąskim sensie wyłącza się *kango*. Inaczej *denraigo*.

Wszystkie te definicje, jak widzimy, kładą nacisk na aspekt diachroniczny, nie wspominając o istnieniu odrębnego podsystemu fonetycznego czy słowotwórczego *gairaigo*.

Park proponuje definicję wyrazów *gairaigo* jako:

Wyrazy pochodzenia obcego, które podlegają regułom struktury morfologicznej danego języka, dlatego stanowią część leksyki tego języka (Park 1986: 2).

Definicja ta jednak nie wydaje się ścisła. Po pierwsze, nie różnicuje w żaden sposób leksyki *kango* od *gairaigo*, po drugie zaś można dyskutować, czy rzeczywiście wyrazy *gairaigo* w całości podporządkowują się regułom struktury morfologicznej języka japońskiego, czy też wnoszą i ustanawiają pewne reguły własne.

Najściślej, jak się wydaje, definicją byłoby:

Wyrazy obce zapożyczone do języka japońskiego bez pośrednictwa języka klasyczno-chińskiego ani podsystemu *kango*.

Zastrzeżenie braku takiego pośrednictwa jest konieczne z uwagi na to, że pewna liczba zapożyczeń z języków azjatyckich trafiła do języka japońskiego właśnie za pośrednictwem podsystemu *kango*¹². Wadą takiego ujęcia może być immanentnie jego diachroniczny charakter.

Taka właśnie definicja stanęła u podstaw analizy kategorii *gairaigo* w niniejszej pracy.

W kategorii *gairaigo* etymologicznie największą grupę stanowią zapożyczenia z języka angielskiego – według badań Państwowego Instytutu Języka Japońskiego (Kokuritsu Kokugo Kenkyūjo), przeprowadzanych na próbie słownictwa zaczerpniętego z 90 czasopism w 1964 roku, które wspomina Shibatani (1990: 148),

¹² Co więcej, znany jest również przykład wyrazu angielskiego, który w ten sam sposób przedostał się do języka japońskiego: 幾何学 *kika(gaku)* ≤ chiń. 幾何(學) *jihe(xue)* ≤ ang. geo(metry) 'geometria'.

wyrazy pochodzenia angielskiego stanowią 80,8% słownictwa ksenojapońskiego. Drugą w kolejności grupę stanowią galicyzmy (5,6%), trzecią – germanizmy (3,3%). Są również elementy zapożyczone z języków portugalskiego i niderlandzkiego. Zapożyczenia włoskie, rosyjskie i inne są nieliczne, zresztą najprawdopodobniej pośrednie.

Badania statystyczne współczesnego słownictwa japońskiego mówią o 9,8% czy 12%–12,7% (Shibatani 1990: 142–143, Ishino 1977: 204–205) bądź 10,1% (Ishiwata 1985: 21) udziału wyrazów z kategorii *gairaigo* we współczesnym słownictwie japońskim. Podkreśla się jednakże stałą tendencję rosnącą i różnicowanie w występowaniu wyrazów ksenojapońskich w różnych typach tekstów (zob. Ishino 1977: 207 i nast.).

2. Syntetyczność i analityczność wyrazów japońskich

Ze względu na problem budowy morfologicznej członów składniowych język japoński należy do języków syntetycznych, tzn. dominują w nim konstrukcje, w których temat fleksyjny i wykładnik funkcji gramatycznej należą do tego samego członu składniowego (zob. Huszcza 1998: 193). Jednakże, jak stwierdza Huszcza, kryterium syntetyczności można zastosować również

[...] jako kryterium opisu budowy znaków języka w ogóle i wykorzystać w opisie słownictwa. W przypadku japońszczyzny kryterium to może stać się istotnym punktem odniesienia w porównawczej charakterystyce jej poszczególnych podsystemów leksykalnych (Huszcza 1999: 12).

Za kryterium syntetyczności w analizie jednostek leksykalnych będzie służyć kwestia podzielności słowotwórczej. Syntetyczność tę można zdefiniować jako stopień złożoności semantycznej wyrazu pozostający w bezpośredniej odpowiedniości do stopnia złożoności jego budowy morfologicznej, czyli, mówiąc inaczej, dany znak językowy jest tym bardziej analityczny, im więcej morfologicznych wykładników poszczególnych elementów jego znaczenia da się w nim wydzielić (por. Huszcza 1999: 12).

Z uwagi na charakter języka chińskiego leksemy z kategorii *kango* charakteryzują się z reguły najwyższym stopniem analityczności. Należy jednakże zauważyć, że ich analityczność sytuuje się na pograniczu słowotwórstwa i składni, ponieważ pod względem charakteru wzajemnych połączeń morfemów sinojapońskich wiele leksemów kategorii *kango* ma charakter syntaktyczny, np.:

感傷的 <i>kanshōteki</i>	'sentymentalny, uczuciowy'	dosł. 'zranić uczucia' + sufiks służący do tworzenia przymiotników <i>kango</i>
海産食品 <i>kaisan shokuhin</i>	'owoce morza'	dosł. 'jadalne towary zrodzone przez morze'

再登場 <i>saitōjō</i>	‘powrót na arenę’	dosł. ‘ponownie wejść dokądś’
死後 <i>shigo</i>	‘pośmiertny’	dosł. ‘po śmierci’
新来者 <i>shinraisha</i>	‘nowo przybyły’	dosł. ‘osoba, która przyszła świeżo’
親友 <i>shin'yū</i>	‘bliski przyjaciel’	dosł. ‘zaprzyjaźniony, serdeczny przyjaciel’
賢賢易色 <i>kenken ekishoku</i>	‘szanuj mądrych za mądrość i za to, że zamieniają ją na przyjemność’	

(Kindaichi 1991: 147)

Wśród analitycznych leksemów *kango* można wymienić leksemy motywowane, które da się też interpretować jako *composita* endocentryczne, np.:

文末 <i>bunmatsu</i>	‘koniec tekstu, zdania’	dosł. ‘koniec pisma’
起床 <i>kishō</i>	‘wstać z łóżka’	dosł. ‘wstać z łóżka’
共產主義 <i>kyōsanshugi</i>	‘komunizm’	dosł. ‘wspólna produkcja’ + sufiks oznaczający ideologię, ‘-izm’
森林地帯 <i>shinrin chitai</i>	‘obszary leśne’	dosł. ‘pas ziemi, na którym są puszcze i lasy’

i niemotywowane, idiomatyczne, tożsame z *compositami* egzocentrycznymi, np.:

文化 <i>bunka</i>	‘kultura’	dosł. ‘piśmiennictwo’ + sufiks oznaczający ‘proces stawiania się czymś’
梅毒 <i>baidoku</i>	‘syfilis’	dosł. ‘trucizna ze śliwy’
赤字 <i>akaji</i>	‘deficyt, manko’	dosł. ‘czerwony znak’
川柳 <i>senryū</i>	gatunek poetycki	dosł. ‘rzeki i wierzby’
北堂 <i>hokudō</i>	‘matka’ (hon.)	dosł. ‘północny pawilon’

Wśród wyrazów z grupy *kango* nierzadko spotyka się złożenia dwumorfemowe, w których znaczenia obu znaków są w zasadzie identyczne. Z diachronicznego punktu widzenia motywem stworzenia takiego wyrazu było zapewne dążenie do uniknięcia użycia jednego morfemu jako niezależnego składniowo leksemu. Twory takie są zazwyczaj derywowane jeszcze w obrębie języka chińskiego i w całości przez język japoński zapożyczone. Są to wyrazy typu:

家宅 <i>kataku</i>	‘dom’	漏洩 <i>rōei</i>	‘przeciek’
終了 <i>shūryō</i>	‘zakończyć’	皮革 <i>hikaku</i>	‘skóra’

W przypadku takich wyrazów mamy do czynienia z innym nieco typem analityczności, odmiennym niż synteza znaczenia z morfemów składowych. Analityczność tego typu leksemów możemy interpretować jako pewnego rodzaju

wzmocnienie motywowalności i przejrzystości słowotwórczej bądź też jako szczególny rodzaj *compositów* typu kumulacyjnego.

Pod względem stopnia analityczności leksemy kategorii *wago* są znacznie bardziej syntetyczne od leksemów kategorii *kango*. Nie znaczy to wszakże, że są one zawsze syntetyczne, ale wydaje się, że analityczność leksemów czysto japońskich ma nieco inny charakter wynikający bezpośrednio ze struktury języka japońskiego. W mniejszym stopniu polega ona na *compositach*, bardziej opiera się na derywacji.

Kategoria *gairaigo* ma pod względem analityczności podobny charakter. Pamiętając o tym, że pod względem podzielności morfologicznej i słowotwórczej kategoria ta cały czas jest w trakcie kształtowania się, można ją jednak uznać za najbardziej syntetyczną ze wszystkich trzech kategorii leksykalnych języka japońskiego. Również w tym przypadku derywacja odgrywa pewną rolę. Przy opisie stopnia analityczności leksemów tej kategorii należy jednak oddzielić zjawisko analityczności w obrębie języka japońskiego (bądź na tej płaszczyźnie uświadamiane) od słowotwórczej podzielności występującej na gruncie języka-dawcy. Innymi słowy, chodzi tu o analizę jednostek leksykalnych ksenojapońskich, nie zaś pierwotnych angielskich leksemów bądź ich połączeń. Na przykład w wypadku leksemów takich jak:

シーサイド <i>shī-saido</i>	‘wybrzeże’
ニックネーム <i>nikku-nēmu</i>	‘przezwiśko’

można mówić o analityczności, ponieważ ich elementy składowe *shī* i *nēmu* istnieją jako odrębne morfemy na gruncie ksenojapońskim, np. w wyrazach

シーフード <i>shī-fūdo</i>	‘owoce morza’
ペンネーム <i>pen-nēmu</i>	‘pseudonim’

Natomiast w wypadku leksemów takich jak:

セールス <i>sērusu</i>	‘sprzedaż’
ブローケン <i>burōkun</i>	‘łamany, słaby (język obcy)’

sufiksy występujące w wyrazach będących ich źródłosłowem (-s w *sale-s* – końcówka liczby mnogiej od rzeczownika *sale*; -en w *brok-en* – nieregularna końcówka imiesłowu przeszłego od czasownika *break*) nie są produktywne na gruncie japońskim¹³, stąd wydaje się, że można je uznać za leksemę na gruncie ksenojapońskim syntetyczne, niepodzielne słowotwórczo.

¹³ Dowodzi tego regularna elizja tego typu sufiksów w większości zapożyczeń angielskich:

スリッパ <i>surippā</i>	≤ <i>slippers</i>	‘pantofle’
ストッキング <i>sutokkingu</i>	≤ <i>stockings</i>	‘pończochy’
コンビーフ <i>kōn bīfu</i>	≤ <i>corned beef</i>	‘konserwa wołowa’

Dyskusyjny jest natomiast status form typu *wāk-/wāku/wākingu* ‘praca’.

Występują one w takich wyrazach jak:

ワーカー <i>wākā</i>	‘pracownik’
ワーカホリック <i>wākahorikku</i>	‘pracoholik’
ワークブック <i>wāku-bukku</i>	‘zeszyt ćwiczeń’
ワークショップ <i>wāku-shoppu</i>	‘warsztaty’
ワーキングウーマン <i>wākingu-ūman</i>	‘kobieta pracująca’

Z uwagi na pewną produktywność w podsystemie ksenojapońskim potencjalnie słowotwórczych morfemów *-ā* i *-ingu*¹⁴ można wysunąć hipotezę o istnieniu wyodrębnionego w świadomości użytkowników języka japońskiego potencjalnego ksenojapońskiego tematu słowotwórczego *wāk-*. Argumentem przeciwko takiej interpretacji jest jednak fakt, że wszystkie powyższe przykłady są jednostkami leksykalnymi zapożyczonymi w całości z języka angielskiego, a nie stworzonymi na gruncie japońszczyzny.

3. Typologia relacji syntetyczność – analityczność

W celu opisu różnic ilościowych w próbie słownictwa pochodzącego z wszystkich trzech kategorii leksykalnych języka japońskiego przeprowadzono analizę ich budowy słowotwórczej z punktu widzenia syntetyczności. Zostały wyróżnione następujące teoretycznie możliwe przypadki:

$\underline{N_1} = \underline{N_2}$ – N_1 i N_2 są tak samo syntetyczne bądź analityczne

$\underline{N_1} > \underline{N_2}$ – N_1 jest syntetyczny, a N_2 – analityczny

$\underline{N_1} < \underline{N_2}$ – N_1 jest analityczny, a N_2 – syntetyczny

¹⁴ Por. np.:

フリーター <i>furītā</i>	$\leq \text{free} + (\text{arubai})\ t(o)$	‘osoba utrzymująca się z zajęć dorywczych’
ナイター <i>naitā</i>	$\leq \text{night} + \text{-er}$	‘wieczorny mecz baseballowy’
コレクショナー <i>korekushonā</i>	$\leq \text{collection} + \text{-er}$	‘kolekcjoner’
ケービング <i>kēbingu</i>	$\leq \text{cave} + \text{-ing}$	‘speleologia, eksploracja jaskiń’
タベリング <i>taberingu</i>	$\leq \text{jap. 食べる } \text{taberu} + \text{-ing}$	‘jedzenie w różnych restauracjach, kulinarne zwiedzanie’ (zob. Park 1986: 53–54)

Zostały więc wyróżnione następujące teoretycznie możliwe przypadki

Typ	Opis	Zapis
1a.	Wyrazy z kategorii <i>wago</i> , <i>kango</i> i <i>gairaigo</i> są w równym stopniu syntetyczne	$G = W = K$
1b.	Wyrazy z kategorii <i>wago</i> , <i>kango</i> i <i>gairaigo</i> są w równym stopniu analityczne	$G = W = K$
2a.	Zarówno wyraz z kategorii <i>gairaigo</i> , jak i wyraz z kategorii <i>kango</i> są syntetyczne, natomiast wyraz z kategorii <i>wago</i> jest analityczny	$G = K > W$
2b.	Zarówno wyraz z kategorii <i>gairaigo</i> , jak i wyraz z kategorii <i>kango</i> są analityczne, natomiast wyraz z kategorii <i>wago</i> jest syntetyczny	$G = K < W$
3a.	Zarówno wyraz z kategorii <i>gairaigo</i> , jak i wyraz z kategorii <i>wago</i> są syntetyczne, natomiast wyraz z kategorii <i>kango</i> jest analityczny	$G = W > K$
3b.	Zarówno wyraz z kategorii <i>gairaigo</i> , jak i wyraz z kategorii <i>wago</i> są analityczne, natomiast wyraz z kategorii <i>kango</i> jest syntetyczny	$G = W < K$
4a.	Zarówno wyraz z kategorii <i>kango</i> , jak i wyraz z kategorii <i>wago</i> są syntetyczne, natomiast wyraz z kategorii <i>gairaigo</i> jest analityczny	$K = W > G$
4b.	Zarówno wyraz z kategorii <i>kango</i> , jak i wyraz z kategorii <i>wago</i> są analityczne, natomiast wyraz z kategorii <i>gairaigo</i> jest syntetyczny	$K = W < G$

G – element kategorii *gairaigo*,

W – element kategorii *wago*,

K – element kategorii *kango*.

4. Przykłady

Przykłady podane są według następującego układu:

wyraz <i>gairaigo</i>	wyraz <i>wago</i>	wyraz <i>kango</i>	‘znaczenie’
-----------------------	-------------------	--------------------	-------------

Wszystkim przykładom japońskim towarzyszy transkrypcja

4.1. Typ 1a

フェンス *fensu*

垣 *kaki*

柵 *saku*

‘płot’

ジャンク *janku*

がらくた *garakuta*

瓦礫 *gareki*

‘śmieć, szmelc’

マット <i>matto</i>	筵 <i>mushiro</i>	莫蔭 <i>goza</i>	‘mata (do siedzenia)’
ジャスト <i>jasuto</i>	きっかり <i>kikkari</i>	丁度 <i>chōdo</i>	‘właśnie, dokładnie’
コンディション <i>kon-dishon</i>	様 <i>sama</i>	様子 <i>yōsu</i>	‘stan, wygląd’
ランク <i>ranku</i>	位 <i>kurai</i>	位 <i>i</i>	‘ranga, stopień’
シュアー <i>shuā(-na)</i>	巧 <i>takumi(-na)</i>	上手 <i>jōzu(-na)</i>	‘zręczny, umiętny’
ネーム <i>-nēmu-</i>	名 <i>-na-</i>	名 <i>-mei-</i>	‘nazwa, imię’
インサイド <i>insaido</i>	内 <i>uchi</i>	内 <i>nai</i>	‘w środku’

4.2. Typ 1b

クリアランスセール <i>kuriaransu-sēru</i>	(大)売出し (<i>ō</i>) <i>uridashi</i>	売却 <i>baikyaku</i>	‘wypzedaż’
バーゲンセール <i>bāgen-sēru</i>	(大)安売り (<i>ō</i>) <i>yasuuri</i>	特売 <i>tokubai</i>	‘wypzedaż, sprzedaż po okazyjnej cenie’
シーフード <i>shī-fūdo</i>	海の(食べ物) <i>umi no (tabe) mono</i>	海産食品 <i>kaisan shokuhin</i>	‘frutti di mare, owoce morza’
シーサイド <i>shīsaido</i>	海辺 <i>umibe</i>	海岸 <i>kaigan</i>	‘wybrzeże (morskie)’
ポーカーフェース <i>pōkāfēsu</i>	知らん顔 <i>shirankao</i>	無表情 <i>muhyōjō</i>	‘pokerowa twarz’
ニックネーム <i>nikkunēmu</i>	渾名 <i>adana</i>	愛称 <i>aishō</i>	‘przezwiśko, przydomek’
セックスアピール <i>sekkusuapīru</i>	色気 <i>iroke</i>	性的魅力 <i>sei-teki miryoku</i>	‘seksapil’
デコレーション <i>dekorēshon</i>	飾り付け <i>kazaritsuke</i>	装飾 <i>sōshoku</i>	‘dekoracja, ozdoba’
ミートショップ <i>mītoshoppu</i>	肉屋 (さん) <i>nikuya (-san)</i>	肉類専門店 <i>niku-ruisenmonten</i>	‘(sklep) mięsny’
カラフル <i>karafuru (-na)</i>	色とりどり <i>iro-toridori</i>	五色 <i>goshiki(-na)</i>	‘kolorowy’

4.3. Typ 2a

フェンス <i>fensu</i>	垣根 <i>kakine</i>	柵 <i>saku</i>	‘plot’
コンサイス <i>konsaisu</i> , ミニ <i>mini</i> -小型 <i>kogata</i>		小 <i>-shō-</i>	‘mały, niewielki’
シーズン <i>shīzun</i>	出盛り <i>desakari</i>	旬 <i>shun</i>	‘sezon (na coś)’

4.4. Typ 2b

モーターカー <i>mōtā-kā</i>	車 <i>kuruma</i>	自動車 <i>jidōsha</i>	‘samochód’
ノンプロ <i>nompuro</i>	素人 <i>shirōto</i>	門外漢 <i>mongaikan</i> , 非専門家 <i>hisen-monka</i>	‘amator’

4.5. Typ 3a

アダルト <i>adaruto</i>	大人 <i>otona</i>	成人 <i>seijin</i>	‘dorosły’
チキン <i>chikin</i>	鶏 <i>niwatori</i>	養鶏 <i>yōkei</i>	‘kurczak’
ダイブ <i>daibu(-suru)</i>	潜る <i>moguru</i>	潜水 <i>sensui(-suru)</i>	‘nurkować’
オー(ッ)ケー <i>ō(k)kē</i>	良し <i>yoshi</i>	大丈夫 <i>daijōbu</i>	‘dobra, w porządku’
チャンス <i>chansu</i> , オポチュニティー <i>opochunitī</i>	切っ掛け <i>kikkake</i>	機会 <i>kikai</i>	‘szansa, okazja’
イリュージョン <i>iryūjon</i>	幻 <i>maboroshi</i>	幻想 <i>gensō</i>	‘iluzja’
カラー <i>karā</i>	色 <i>iro</i>	色彩 <i>shikisai</i>	‘kolor’
コピー <i>kopī</i>	写し <i>utsushi</i>	複写 <i>fukusha</i>	‘kopia, duplikat’
エンジョイ <i>enjoy(-suru)</i>	楽しむ <i>tanoshimu</i>	享楽 <i>kyōraku (-suru)</i>	‘cieszyć się, radować się (czymś)’
マジック <i>majikku</i>	手品 <i>tejina</i>	奇術 <i>kijutsu</i>	‘sztuczki magiczne’
カー <i>kā</i>	車 <i>kuruma</i>	自動車 <i>jidōsha</i>	‘samochód’
ホワイト <i>howaito(-no)</i>	白い <i>shiroi</i>	白色 <i>hakushoku</i>	‘biały’
ゴール <i>gōru</i>	的 <i>mato</i>	目的 <i>mokuteki</i>	‘cel’
メンテナンス <i>mentenansu</i>	支える <i>sasaeru</i>	維持 <i>iji suru</i>	‘utrzymywać, podtrzymywać’
フィニッシュ <i>finisshu (-suru)</i>	終わる <i>owaru</i>	終了 <i>shūryō (-suru)</i>	‘zakończyć’

ハーフ <i>hāfu</i>	半ば <i>nakaba</i>	半分 <i>hambun</i>	‘w połowie’
イラスト <i>irasuto</i>	絵 <i>e</i>	挿画 <i>sōga</i>	‘obrazek (w książce), ilustracja’
キュート <i>kyūto (-na)</i>	可愛い <i>kawaii</i>	可憐 <i>karen(-na)</i>	‘miły, słodki’
ミステリー <i>misuterī</i>	謎(々) <i>nazo(nazo)</i>	秘密 <i>himitsu</i> , 不思議 <i>fushigi</i>	‘tajemniczy’
オーキング <i>wōkingu/</i> <i>uōkingu</i>	歩く <i>aruku (koto)</i>	歩行 <i>hokō</i>	‘chodzenie, spacerowanie’
ターゲット <i>tāgetto</i>	的 <i>mato</i>	標的 <i>hyōteki</i>	‘cel’
シルク <i>shiruku</i>	絹 <i>kinu</i>	絹糸 <i>kenshi</i>	‘jedwab’
スタート <i>sutāto(-suru)</i>	始める <i>hajimeru</i>	開始 <i>kaishi(-suru)</i>	‘rozpocząć’
リーク <i>rīku (-suru)</i>	漏れる <i>moreru</i>	漏洩 <i>rōei (-suru)</i>	‘przeciec’
クレーム <i>kurēmu</i>	求め <i>motome</i>	請求 <i>seikyū</i>	‘żądanie, prośba’
オフィシャル <i>ofisharu</i> <i>(-na)</i>	公 <i>ōyake (-na)</i>	公的 <i>kōteki (-na)</i>	‘oficjalny’
ヌード <i>nūdo (no)</i>	裸 <i>hadaka (no)</i>	裸体 <i>ratai (no)</i>	‘nagi’
ぺい <i>pei</i> , サラリー <i>sararī</i>	稼ぎ <i>kasegi</i>	給料 <i>kyūryō</i> , 賃金 <i>chingin</i>	‘płaca, zarobek’
セールス <i>sērusu</i>	売る <i>uru (koto)</i>	販売 <i>hambai</i>	‘sprzedawać’
ライト <i>raito</i>	右 <i>migi</i>	右側 <i>usoku</i>	‘prawa strona’
ジャンプ <i>jampu(-suru)</i>	跳ぶ <i>tobu</i> , 跳ねる <i>haneru</i>	跳躍 <i>chōyaku(-suru)</i>	‘skakać’
スイミング <i>suimingu</i>	泳ぎ <i>oyogi</i>	水泳 <i>suiei</i>	‘pływanie’
ストップ <i>sutoppu (-suru)</i>	止まる <i>tomaru</i>	停止 <i>teishi(-suru)</i>	‘zatrzymać’
スペシャリスト <i>supesha-</i> <i>risut</i>	玄人 <i>kurōto</i>	専門家 <i>senmonka</i>	‘specjalista, znawca’
チョイス <i>choisu</i>	選ぶ <i>erabu (koto)</i>	選択 <i>sentaku</i>	‘wybór’
シリアス <i>shiriasu(-na)</i>	真面目 <i>majime(-na)</i>	本気 <i>honki (no)</i> , 真剣 <i>shinken(-na)</i>	‘poważny’
ダイナミック <i>dainamikku</i> <i>(-na)</i>	生き生きした <i>ikiikishita</i>	活発 <i>kappatsu(-na)</i>	‘aktywny, dyna- miczny’
シンプル <i>shimpuru</i>	易しい <i>yasashii</i>	簡単 <i>kantan</i>	‘prosty’

パンフレット <i>panfuretto</i>	ビラ <i>bira</i> , ちらし <i>chirashi</i>	小冊子 <i>shōsasshi</i>	‘ulotka, folder’
レザー <i>rezā</i>	革 <i>kawa</i>	皮革 <i>hikaku</i>	‘skóra’
プリント <i>purinto(-suru)</i>	刷る <i>suru</i>	印刷 <i>insatsu(-suru)</i>	‘drukować’
イベント <i>ibento</i>	催し <i>moyōshi</i>	行事 <i>gyōji</i>	‘impresa’
ビッグ <i>biggu (-na)</i>	大きい <i>ōkii</i>	巨大 <i>kyodai</i>	‘wielki’
プロ <i>puro</i>	玄人 <i>kurōto</i>	専門家 <i>senmonka</i>	‘zawodowiec, znawca’
オーダー <i>ōdā (-suru)</i>	誂える <i>atsuraeru</i>	注文 <i>chūmon(-suru)</i>	‘zamawiać’
レフト <i>refuto</i>	左 <i>hidari</i>	左側 <i>sasoku</i>	‘lewa strona’

4.6. Typ 3b – brak przykładów

4.7. Typ 4a – brak przykładów

4.8. Typ 4b

アウトライン <i>autorain</i>	粗筋 <i>arasuji</i>	要領 <i>yōyō</i>	‘streszczenie’
ベスト <i>besuto</i>	最も良い <i>mottomo ii</i> 最良 <i>sairyō</i>		‘najlepszy’
ダブル <i>daburu</i>	二つ <i>futatsu</i>	二倍 <i>nibai</i> , 二重 <i>nijū</i>	‘podwójny’
ドリンク <i>dorinku</i>	飲み物 <i>nomimono</i>	飲料(水) <i>inryō(sui)</i>	‘napój’
ジャーゴン <i>jāgon</i>	隔し言葉 <i>kakushikotoba</i>	隠語 <i>ingo</i>	‘żargon’
ジョーク <i>jōku</i>	笑い話 <i>waraibanashi</i>	冗談 <i>jōdan</i>	‘żart’
パトロール <i>patorōru</i>	見回り <i>mimawari</i>	警邏 <i>keira</i> , 巡視 <i>junshi</i>	‘patrol’
ガイドンス <i>gaidansu</i>	手引き <i>tebiki</i>	指導 <i>shidō</i>	‘prowadzenie, kierowanie’
ファー <i>fā</i>	毛皮 <i>kegawa</i>	毛皮 <i>mōhi</i>	‘futro, skóra’
クール <i>kūru(-na)</i>	落ち着いた <i>ochitsuita</i>	冷静 <i>reisei(-na)</i>	‘opanowany, spokojny’
マジシャン <i>majishan</i>	手品師 <i>tejinashi</i>	奇術師 <i>kijutsushi</i>	‘prestidigitator’
コスト <i>kosuto</i>	入目 <i>irime</i>	費用 <i>hiyō</i>	‘koszty, wydatki’
ワースト <i>wāsuto</i>	最も悪い <i>mottomo warui</i>	最悪 <i>saiaku</i> , 最低 <i>saitei</i>	‘najgorszy’
ウール <i>ūru</i>	毛糸 <i>keito</i>	羊毛 <i>yōmō</i>	‘wełna’

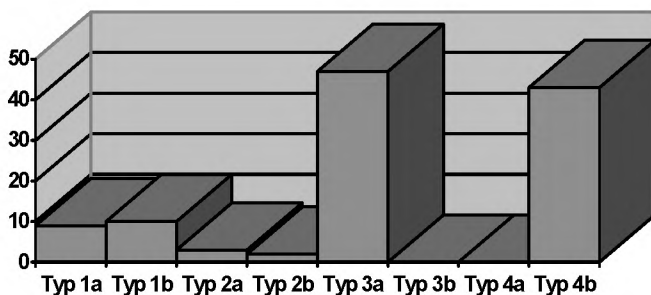
メンテナンス <i>mentenansu</i>	持ち堪える <i>mochikotaeru</i> 繋ぎ持つ <i>tsunagimotsu</i>	維持 <i>iji</i>	‘utrzymywać, podtrzymywać’
イントロ(ダクション) <i>intoro(dakushon)</i>	前書き <i>maegaki</i>	序文 <i>jobun</i>	‘wstęp, przed- mowa’
イラスト <i>irasuto</i>	挿し絵 <i>sashie</i>	挿画 <i>sōga</i>	‘obrazek (w książce), ilustracja’
コンスタント <i>konsutanto</i>	変らない <i>kawaranai</i>	不変 <i>fuhen</i>	‘stały, niezmien- ny’
ノイズ <i>noizu</i>	物音 <i>monooto</i>	騒音 <i>sōon</i>	‘szum, odgłos, hałas’
サバイバル <i>sabaibaru</i>	生き残る <i>ikinokoru</i>	残存 <i>zanson</i> , 生存 <i>seizon</i>	‘przeżyć’
ウェット <i>uetto(-na)</i> (<i>wetto</i>)	涙脆い <i>namidamoroi</i>	感傷的 <i>kanshōteki</i> (<i>-na</i>)	‘sentymentalny’
キャンセル <i>kyanseru</i>	取り消し <i>torikeshi</i>	解約 <i>kaiyaku</i>	‘unieważnić’
マイナス <i>mainasu</i>	悪い所 <i>waruitokoro</i>	短所 <i>tansho</i> , 欠点 <i>ketten</i>	‘minus, wada’
ジェネレーション <i>jenerēshon</i>	世 <i>yo</i>	世代 <i>sedai</i>	‘pokolenie’
メランコリー <i>merankorī</i>	落ち込む <i>ochikomu</i> [<i>koto</i>]	憂鬱 <i>yūutsu</i>	‘melancholia’
シニア <i>shinia</i>	年寄り <i>toshiyori</i>	高齢者 <i>kōreisha</i>	‘osoba starsza’
スパイ <i>supai</i>	回し者 <i>mawashimono</i>	密偵 <i>mittei</i>	‘szpieg’
ライト <i>raitō</i>	右側 <i>migi-gawa</i>	右側 <i>usoku</i>	‘prawa strona’
ネゴシエーション <i>negoshiēshon</i>	掛け合い <i>akeai</i>	交渉 <i>kōshō</i>	‘negocjacje’
ストレート <i>sutorēto (-na)</i>	真つ直ぐ <i>massugu(-na)</i>	一直線 <i>itchokusen</i> <i>no</i>	‘prosty’
トラブル <i>toraburu</i>	困った事 <i>komattakoto</i>	問題 <i>mondai</i>	‘kłopot, problem’
スクラップ <i>sukurappu</i>	切れ端 <i>kirehashi</i>	断片 <i>dampen</i>	‘skrawek, wyci- nek’
パーフェクト <i>pāfekuto</i>	申し分のない <i>mōshibun</i> <i>no nai</i>	完璧 <i>kampeki</i>	‘perfekcyjny’
ショー <i>shō</i>	見世物 <i>misemono</i>	興行 <i>kōgyō</i>	‘pokaz, show’
スチーム <i>suchīmu</i>	湯気 <i>yuge</i>	蒸気 <i>jōki</i>	‘para wodna’

キャラクター <i>kyarakutā</i>	人柄 <i>hitogara</i>	性質 <i>seishitsu</i>	‘charakter’
シンガー <i>shingā</i>	歌い手 <i>utaite</i>	歌手 <i>kashu</i>	‘śpiewak’
ノーブル <i>nōburu</i>	気高い <i>kedakai</i>	高尚 <i>kōshō</i> , 崇高 <i>sūkō</i>	‘szlachetny, godny’
マスター <i>masutā</i> , オーナー <i>ōnā</i>	持ち主 <i>mochinushi</i>	所有者 <i>shoyūsha</i>	‘właściciel’
ミリオネア <i>mirionea</i>	大金持ち <i>ōkanemochi</i>	億万長者 <i>okumanchōja</i>	‘milioner’
コントロール <i>kontorōru</i>	取り締り <i>torishimari</i>	支配 <i>shihai</i>	‘kontrolować’
ルックス <i>rukkusu</i>	見掛け <i>mikake</i>	概観 <i>gaikan</i>	‘wygląd zewnętrzny’
スカウト <i>sukauto</i> (-suru)	捜し歩く <i>sagashiaruku</i>	偵察 <i>teisatsu</i> (-suru)	‘robić zwiad’

5. Wnioski

Do kategorii 1a należy 9 trójek, do kategorii 1b – 10, do 2a – 3, do 2b – 2, do 3a – 47, do 4b – 43. Nie udało się znaleźć ani jednej bliskoznacznej trójki spełniającej kryteria przynależności do kategorii 3b oraz 4a.

Wynik pokazano na poniższym wykresie.

Jak widać, zdecydowanie najwięcej trójek ekwiwalentnych spełnia warunki kategorii 3a i 4b, a więc tych podklas, które grupują leksemy ksenojapońskie o charakterze syntetycznym. Tego rodzaju dystrybucja poszczególnych klas leksykalnych w obrębie opozycji między syntetycznością a analitycznością leksykalną, dająca się wyrazić statystycznie w zaprezentowanej wyżej próbie słownictwa, wydaje się potwierdzać sformułowaną przez nas tezę o przeważająco syntetycznym charakterze słownictwa z kategorii *gairaigo* i, w nieco mniejszym stopniu, również kategorii *wago*.

Wyraźna dominacja strukturalnego typu syntetycznej budowy słowotwórczej wśród wyrazów ksenojapońskich stanowi, być może, częściową odpowiedź na pytanie o wewnątrzsystemowe przesłanki nieustającego procesu wzbogacania tej kategorii o coraz to nowe elementy.

Bibliografia

- Baršaj O., 1995, *Иноязычные заимствования в японском языке. Практическое руководство*, Minsk: Sekaj-press.
- Gairaigo no gogen* („Etymologia *gairaigo*”), 1979, N.Yoshizawa, T. Ishiwata, Tōkyō: Kado-kawa Shunju.
- 〔吉沢典男&石渡敏雄 「外来語の語源」 角川春樹〕
- Huszcza R., 1985, *Polysystemism and Co-systemism in Far Eastern Languages as a problem of Linguistic Structure*, [w:] *Transactions of the International Conference of Orientalists in Japan*, t. XXX, Tōkyō: The Toho Gakkai, s. 78–92.
- Huszcza R., 1991, *Is Japanese a Polysystemic Language? (The Problem of Chinese Loanwords within the Present-Day Japanese Grammatical Structure)*, [w:] „Rocznik Orientalistyczny”, t. XLVII, z. 2, s. 99–109.
- Huszcza R., 1993, *The Notion of Linguistic Co-systemism and the World of East Asian Languages*, [w:] *Transactions of the International Conference of Orientalists in Japan*, t. XXXVIII, Tōkyō: The Toho Gakkai, s. 154–155.
- Huszcza R., Ikushima M., Majewski J., 1998, *Gramatyka japońska. Podręcznik z ćwiczeniami*. Tom I, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie DIALOG.
- Huszcza R., 1999, *Typologiczne zagadnienia opisu współczesnego języka japońskiego*, „Japonica”, nr 10.
- Huszcza R., Ikushima M., Majewski J., Pietrow J., 2003, *Gramatyka japońska. Podręcznik z ćwiczeniami*. Tom II, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Ishino H., 1977, *Gairaigo no mondai* („Problem *gairaigo*”), [w:] *Nihongo. Iwanami kōza* („Język japoński. Seria naukowa Iwanami”), red. S. Ōno, T. Shibata, t. III, Tōkyō: Iwanami Shoten, s. 199–229. 〔石野博史 『外来語の問題』 「日本語 岩波講座」 大野晋&柴田武編集岩波書店〕
- Ishiwata T., 1985. *Nihongo no naka no gaikokugo* („Język obcy/wyraży obce w obrębie języka japońskiego”), Tōkyō: Iwanami Shinsho. 〔石綿敏雄 「日本語の中の外国語」 岩波新書〕
- Kindaichi H., 1991. *The Japanese Language*, Rutland, VT & Tōkyō: Charles E. Tuttle Company; wyd. japońskie: *Nihongo* („Język japoński”), Tōkyō: Iwanami Shinsho 1970. 〔金田一春彦 「日本語」 岩波新書〕
- Kokugogakkai (Komitet Języka Japońskiego) (oprac.), 1980, *Kokugo-gaku daijiten* („Wielki słownik językoznawstwa japońskiego”), hasła: *Gairaigo*, *Kango*, *Wago*. Tōkyō: Tōkyōdō. 〔国語学会編 「国語学大辞典」 の 『外来語』 『漢語』 『和語』 東京堂〕
- Loveday L.J., 1996, *Language Contact in Japan. A Socio-Linguistic History*, Oxford: Clarendon Press.
- Matsumura A., 1996, *Kokugoshi gaisetsu* („Zarys dziejów języka japońskiego”), Tōkyō: Shūei Shuppan. 〔松村明 「国語史概説」 秀英出版〕

- Miller R.A., 1967, *The Japanese Language*. Chicago–London: The University of Chicago Press.
- Nihon kokugo daijiten*, 1992, t. 11. Tōkyō: Shōgakkan. [「日本国語大辞典」 小学館]
- Ogawa Y., 1963, *Gairaigo patorōru. Sono oitachi to romansu* („Patrol po gairaigo. Ich geneza i romanse”), Tōkyō: Nihon Hyōron Shinsha. [小川芳男 「外来語パトロール。その生い立ちとロマンス」 日本評論新社]
- Park W., 1986, *Western Loan-Words in Japanese*. Stockholm: University of Stockholm.
- Shibatani M., 1990, *The Languages of Japan*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Uno Y. (red.), 1994, *Kokugogaku* („Językoznawstwo japońskie”), Tōkyō: Gakujutsu Toshō Shuppansha. [宇野義方編 「国語学」 学術図書出版社]
- Yazaki G., 1969, *Nihon no gairaigo* („*Gairaigo* japońskie”), Tōkyō: Iwanami Shinsho. [矢崎源九郎 「日本の外来語」 岩波新書]